

Sygn. akt III AUa 848/18

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 31 stycznia 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku - III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Lucyna Ramlo
Sędziowie:	SA Daria Stanek (spr.) SA Grażyna Czyżak
Protokolant:	sekr. sądowy Katarzyna Kręska

po rozpoznaniu w dniu 31 stycznia 2019 r. w (...)

sprawy C. K.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G.

o prawo do emerytury pomostowej

na skutek apelacji C. K.

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku VII Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 18 kwietnia 2018 r.,
sygn. akt VII U 5042/17

oddala apelację.

SSA Grażyna Czyżak SSA Lucyna Ramlo SSA Daria Stanek

Sygn. akt III AUa 848/18

UZASADNIENIE

Decyzją z 5 października 2017 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w G. odmówił ubezpieczonemu C. K. prawa do emerytury pomostowej.

Odwołanie od powyższej decyzji wywiódł ubezpieczony C. K., wnosząc o zmianę spornej decyzji oraz przyznanie prawa do wnioskowanego świadczenia. Ubezpieczony wniósł o zaliczenie do okresów pracy w szczególnych warunkach całego okresu zatrudnienia w (...) Z., nadto wskazał, że od 10 kwietnia 2017 r. do 26 kwietnia 2017 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych oraz podał, iż rozwiązanie stosunku pracy z pracodawcą nastąpiło w dniu 14 sierpnia 2017 r., na dowód czego przedłożył świadectwo pracy.

W odpowiedzi na odwołanie ubezpieczonego pozwany organ rentowy wniósł o jego oddalenie, podtrzymując stanowisko jak w zaskarżonej decyzji oraz wniósł o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego. W uzasadnieniu swojego stanowiska organ podał,

iż nie uznał za pracę w szczególnych warunkach okresu zatrudnienia ubezpieczonego

od 14 września 1975 r. do 30 września 1980 r. (wraz ze służbą wojskową odbywaną w okresie od 25 kwietnia 1978 r. do 14 kwietnia 1980 r.) z uwagi na nieprecyzyjny zapis w świadectwie pracy z dnia 22 maja 2001 r. dotyczący podstaw prawnych uzasadniających uznanie pracy

za pracę w szczególnych warunkach oraz wskazanie, iż tylko w jednym miesiącu ubezpieczony otrzymywał dodatek za pracę w szczególnych warunkach. W tym okresie Zakład uznał za pracę w szczególnych warunkach jedynie lipiec 1980 r. z uwagi na to,

że za ten miesiąc wypłacono ubezpieczonego dodatek za pracę w warunkach szkodliwych. Organ nadmienił, że w okresie uznanym jako praca w warunkach szczególnych – od 1 lipca 1980 r. do 31 lipca 1980 r. oraz od 1 października 1980 r. do 31 sierpnia 1992 r.,

jak i w pozostałym okresie zakwestionowanym przez pozwanego ubezpieczony wykonywał pracę kierowcy ciągnika, a taka praca nie jest przewidziana w załączniku do ustawy

o emeryturach pomostowych, dlatego brak jest podstaw do zastosowania również art. 49

tej ustawy. Odnośnie rozwiązania stosunku pracy organ wskazał, iż na dzień złożenia wniosku – 14 sierpnia 2017 r. – ubezpieczony pozostawał jeszcze w stosunku pracy, który rozwiązał się dopiero z tym dniem.

Sąd Okręgowy w Gdańsku VII wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem

z 18 kwietnia 2018 r. oddalił odwołanie (pkt 1) oraz zasądził od ubezpieczonego na rzecz pozwanego kwotę 180 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (pkt 2), sygn. akt VII U 5042/17.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny.

Ubezpieczony C. K., urodzony (...) r., z zawodu pracownik obróbki drewna, 14 sierpnia 2017 r. złożył do pozwanego organu rentowego wnioszek

o przyznanie prawa do emerytury pomostowej.

W toku postępowania administracyjnego organ rentowy uwzględnił ubezpieczonemu staż sumaryczny 40 lat, 6 miesięcy i 7 dni, jak również staż pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze w wymiarze 12 lat.

Do okresów pracy w warunkach szczególnych organ zaliczył ubezpieczonemu okres zatrudnienia na stanowisku traktorzysty w Państwowym (...) w N.– Zakład (...) od 1 października 1980 r. do dnia 31 sierpnia 1992 r. oraz 1 miesiąc zatrudnienia w Spółdzielni (...) w Z. tj. okres od 1 do 31 lipca 1980 r.

W okresie od 15 września 1975 r. do 30 września 1986 r. C. K. był zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy w Spółdzielni (...) w Z.

na stanowisku kierowcy ciągnikowego. Spółdzielnia (...) w Z. zajmowała się świadczeniem usług dla rolnictwa. Na stanie zakładu znajdowały się wyłącznie ciągniki

i sprzęt rolniczy. Zleceniodawcy wypożyczali sprzęt rolniczy np. ciągnik wraz z kierowcą.

W okresie od 25 kwietnia 1978 r. do 14 kwietnia 1980 r. ubezpieczony odbywał zasadniczą służbę wojskową, a po jej zakończeniu - 5 maja 1980 r. - ponownie został przyjęty do zakładu pracy na stanowisko kierowcy ciągnikowego.

Ubezpieczony przez cały okres zatrudnienia wykonywał prace kierowcy ciągnika.

Od marca do listopada ubezpieczony pracował przy pracach polowych, zimą zaś

przy pracach transportowych, np. woził zboże lub posypywał drogi piaskiem lub solą. Sporadycznie, np. podczas żniw, ubezpieczony jeździł na kombajnie. W lipcu 1980 r. ubezpieczony otrzymał dodatek za pracę w warunkach szkodliwych – było to związane

z rozrzucaniem wapna na polu, opryskami.

W wystawionym 22 maja 2001 r. świadectwie pracy pracodawca wskazał, że ubezpieczony wykonywał pracę w szczególnych warunkach wskazane w wykazie A dział VIII poz. 3 p. 28 zał. do Zarz. Min. Dz. U. nr 8 poz. 43.

W okresie od 1 października 1980 r. do 31 sierpnia 1992 r. ubezpieczony zatrudniony był w Państwowym (...) w N. Zakład (...)

na stanowisku traktorzysty. Zakres pracy ubezpieczonego był podobny jak u poprzedniego pracodawcy.

W wystawionym w dniu 27 listopada 1997 r. świadectwie pracy pracodawca wskazał, że ubezpieczony wykonywał pracę w szczególnych warunkach wskazane w wykazie A dział VIII poz. 3.

W okresie od 1 grudnia 1994 r. do 14 sierpnia 2017 r. ubezpieczony był zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy w Przedsiębiorstwie (...)

na stanowiskach pracownika fizycznego obróbki drewna, mistrza produkcji obróbki drewna, pracownika produkcji obróbki drewna i warsztatu. Firma zajmuje się obróbką drewna – przerabia drewno np. na galanterię ogrodową, zabawki, palisady etc. W ramach zatrudnienia ubezpieczony wykonywał różne czynności: przygotowywał drewno przed włożeniem

do maszyny, obsługiwał maszyny do obróbki drewna, pilę spalinową, trak pionowy do cięcia desek, jeździł maszyną do przewozu drewna.

W okresie od 10 kwietnia 2017 r. do 26 kwietnia 2017 r. ubezpieczony był zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy przez S. F. prowadzącego Usługi (...) na stanowisku pilarza. Ubezpieczony zajmował się ręczną i maszynową ścinką drzew – ścinał drzewa na wyznaczonym obszarze w lesie, a następnie ciął to drewno na mniejsze części. W tym czasie korzystał z urlopu w firmie (...).

Przechodząc do rozważań prawnych Sąd Okręgowy na wstępie zaznaczył, że postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych ma charakter odwoławczy i kontrolny, ograniczający się do sprawdzenia zgodności z prawem decyzji wydanej przez organ rentowy, przy czym Sąd nie jest związany ustaleniami organu rentowego i samodzielnie bada spełnienie przesłanek do przyznania świadczenia.

Omawiając podstawę prawną rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy przytoczył treść art. 3 ust. 1 i 3, art. 4 i art. 49 ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (tj. Dz. U. z 2017 r., poz. 664), dalej: u.e.p. oraz art. 32 ust. 2 u.e.r.f.u.s.

Sąd Okręgowy powołał się na pogląd wyrażony przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku

w wyroku z dnia 31 stycznia 2017 r. (III AUa 1331/16), zgodnie z którym przy nabywaniu prawa do emerytury pomostowej na podstawie art. 4 u.e.p. uwzględnieniu podlegają przypadające przed dniem 1 stycznia 2009 r. okresy pracy w szczególnych warunkach

w rozumieniu art. 32 i art. 33 u.e.r.f.u.s., jednakże dotyczy to wyłącznie sytuacji spełnienia przez ubezpieczonego wszystkich pozostałych przesłanek określonych w art. 4 u.e.p. Inaczej rzecz ujmując, osobom wykonującym przed dniem wejścia w życie tej ustawy prace

w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze (w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3

lub art. 32 i art. 33 u.e.r.f.u.s.), uwzględnia się do dnia 1 stycznia 2009 r. okresy zatrudnienia w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu przepisów rozporządzenia z 1983 r., pod warunkiem, że wykonywały po dniu 31 grudnia 2008 r. pracę

w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 u.e.p. Możliwość ta jest natomiast wyłączona w stosunku do osób, które takiej pracy

po wskazanej dacie nie wykonywały, a w rezultacie nie spełniają warunku określonego

w art. 4 pkt 6 u.e.p.

Sąd Okręgowy przypomniał, że pozwany zarzucał, iż ubezpieczony nie spełnia warunku określonego w art. 4 pkt 6 u.e.p., bowiem po 2008 r. nie wykonywał pracy w szczególnych w warunkach u.e.p., skoro nie był zatrudniony przez czas co najmniej 1 miesiąca.

Jak wynika z ustaań stanu faktycznego, skarżący od 10 kwietnia 2017 r. do 26 kwietnia 2017 r. był zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy przez S. F. prowadzącego Usługi (...) na stanowisku pilarza. Ubezpieczony zajmował się ręczną i maszynową ścinką drzew – ścinał drzewa na wyznaczonym obszarze w lesie, a następnie ciął to drewno na mniejsze części. Prace te odpowiadają zadaniom wymienionym w pkt. 34 załącznika nr 1 do u.e.p. czyli pracom bezpośrednio przy zrywce lub ręcznej ścinie drzew przenośną pilarką z piłą łańcuchową.

Sąd Okręgowy podzielił stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 stycznia 2016 r. (I UK 269/15) oraz w wyroku z dnia 15 stycznia 2013 r. (I UK 448/12, zgodnie z którym z wykładni art. 4 u.e.p. wynika, iż dla zaliczenia do okresu pracy w szczególnych warunkach zatrudnienia w takich warunkach w okresie od 1 stycznia 1999 r. do 31 grudnia 2008 r. wymagane jest, aby co najmniej jeden miesiąc takiego zatrudnienia przypadał przed dniem 1 stycznia 1999 r. oraz jeden miesiąc po dniu 31 grudnia 2008 r.

Sąd I instancji zaznaczył przy tym, że nawet przyjęcie stanowiska odmiennego od zaprezentowanego wyżej, również nie pozwoli na uwzględnienie odwołania. Oceny wymagało bowiem to, czy ubezpieczony spełnia również przesłankę wymienioną w art. 4 pkt. 2 u.e.p., tj. czy legitymuje się okresem pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wynoszący co najmniej 15 lat.

W tym zakresie Sąd Okręgowy przypomniał, że ustalone zostało, iż w okresie od 15 września 1975 r. do 30 września 1986 r. C. K. był zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy w Spółdzielni (...) w Z. na stanowisku kierowcy ciągnikowego. W wystawionym w dniu 22 maja 2001 r. świadectwie pracy pracodawca wskazał, że ubezpieczony wykonywał pracę w szczególnych warunkach wskazane w wykazie A dział VIII poz. 3 p. 28 zał. do Zarz. Min. Dz. U. nr 8 poz. 43. Z kolei w okresie od 1 października 1980 r. do 31 sierpnia 1992 r. pracował w Państwowym (...) w N. Zakład (...) na stanowisku traktorzysty.

W wystawionym w dniu 27 listopada 1997 r. świadectwie pracy pracodawca wskazał, że ubezpieczony wykonywał pracę w szczególnych warunkach wskazane w wykazie A dział VIII poz. 3.

Prace kierowców ciągników wymienione zostały w Dziale VIII (Transport) w poz. 3 Wykazu A stanowiącego załącznik do cytowanego wyżej rozporządzenia.

Sąd I instancji zwrócił uwagę, że zagadnienie dotyczące zakwalifikowania pracy traktorzysty (kierowcy ciągnika) do zakresu prac w szczególnych warunkach było już poddane ocenie w orzecnictwie Sądu Najwyższego i sądów powszechnych. Sąd Najwyższy stanął mianowicie na stanowisku, iż wykładnia językowa regulacji zawartej w Wykazie A, Dział VIII, poz. 3, przy uwzględnieniu przyjętej przez rozporządzenie kwalifikacji branżowo-stanowiskowej oraz systematyki przepisów, nie pozwala na kwalifikowanie kierowców ciągników wykonujących pracę w rolnictwie jako pracy w szczególnych warunkach. Stanowiska te wymienione bowiem zostały w Dziale VIII Wykazu A dotyczącym prac „w transporcie i łączności”, a nie w Dziale X obejmującym prace „w rolnictwie i przemyśle rolno-spożywczym”. Odmowa zakwalifikowania, jako wykonywanej w szczególnych warunkach, pracy traktorzysty (kierowcy ciągnika rolniczego) w trakcie prac polowych, a nie w transporcie znajduje zresztą potwierdzenie w zmianie stanu prawnego. Praca traktorzysty w rolnictwie była zaliczana do pracy w pierwszej kategorii zatrudnienia na podstawie przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. w sprawie zaliczania pracowników do pierwszej kategorii zatrudnienia (Dz. U. Nr 39,

poz. 176 ze zm.). Stanowisko to było wymienione w dziale XVII – „rolnictwo i leśnictwo” załącznika do tego rozporządzenia. Nie znalazło się ono już natomiast w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 maja 1979 r. w sprawie pierwszej kategorii zatrudnienia (Dz. U. Nr 13, poz. 86 ze zm.), które weszło w życie z dniem 1 stycznia 1980 r. i uchyliło powołane rozporządzenie z 1956 r.

Sąd Okręgowy wskazał, że w spornym okresie ubezpieczony był zatrudniony w Spółdzielni (...) w Z. na stanowisku kierowcy ciągnikowego i w Państwowym (...) w N. Zakład (...)

na stanowisku traktorzysty. Bezspornie oba zakłady przynależały do branży (...). Ubezpieczony, jako kierowca ciągnika (traktorzysty) nie wykonywał stale i w pełnym wymiarze czasu prac transportowych, bowiem z jego przesłuchania i zgodnych zeznań świadków wynika, że skarżący w okresie roku wykonywał głównie prace polowe, zimą zdarzało się zaś woził zborze czy posypywał drogi piaskiem i solą. Wobec powyższego, Sąd I instancji uznał, że w omawianym okresie ubezpieczony nie wykonywał pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 u.e.r.f.u.s. i cytowanego rozporządzenia.

Ostatecznie Sąd Okręgowy wyjaśnił, że ubezpieczony nie spełnia także warunków do przyznania świadczenia, o jakich mowa w art. 49 u.e.p., ponieważ prace kierowcy ciągnika (traktorzysty) nie zostały wymienione w załączniku nr 1 i 2 do u.e.p., zatem nie jest to praca o jakiej mowa w art. 3 ust. 1 i 3 u.e.p.

Z tych przyczyn, na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. w związku z cytowanymi wyżej przepisami Sąd Okręgowy oddalił odwołanie, jak w punkcie 1 wyroku.

W punkcie 2 wyroku, Sąd orzekł o kosztach zastępstwa procesowego kierując się zasadą odpowiedzialności za wynik sporu, na podstawie art. 98 § 1 k.p.c., art. 99 k.p.c. oraz art. 108 k.p.c. oraz na podstawie § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 265 t.j.).

Apelację od wyroku wywiódł ubezpieczony, zaskarżając go w całości i zarzucając:

- naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy:

- 1) art. 233 § 1 k.p.c., ze względu na dokonanie ustaleń faktycznych sprzecznych ze stanem prawnym,
- 2) oparcie rozstrzygnięcia na niepełnym materiale dowodowym, na skutek przeprowadzenia przez Sąd pierwszej instancji postępowania dowodowego bez rozważenia w sposób wszechstronny zebranego w sprawie materiału dowodowego i w konsekwencji przyjęcie, że praca wykonywana przez Skarżącego nie miała charakteru pracy w warunkach szczególnych,

- naruszenie przepisów prawa materialnego, tj.:

a) Zarządzenia nr 55 Ministra Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 14 lipca 1983 r., oraz zarządzenia nr 16 Ministra Rolnictwa, Leśnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 31 marca 1988 r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze poprzez ich niezastosowanie i w efekcie przyjęcie, iż praca świadczona przez Skarżącego nie była pracą w warunkach szczególnych,

b) niezastosowanie w niniejszej sprawie przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r., w sprawie zaliczania pracowników do pierwszej kategorii zatrudnienia (Dz. U. Nr 39, poz. 176 ze zm.), które obowiązywały w okresach spornych, w których to okresach skarżący świadczył pracę w warunkach szczególnych,

c) błędne zastosowanie w odniesieniu do skarżącego dyspozycji art. 49 ustawy z dnia

19 grudnia 2008 r., o emeryturach pomostowych Da. U. 2017.664, w przypadku braku uznania pracy w warunkach szczególnych wykonywanych po dniu 31 grudnia 2008 r., albowiem po dniu 31 grudnia 2008 r., skarżący świadczył prace na stanowisku pilarza,
nie kierowcy ciągnika,

- nierozpoznanie przez Sąd I instancji istoty sprawy w rezultacie wskazanych powyżej naruszeń,

Mając na uwadze powyższe ubezpieczony wniósł o zmianę zaskarżonego orzeczenia w całości oraz orzeczenie zgodnie z treścią złożonego w sprawie odwołania, tj. uznanie prac wykonywanych przez skarżącego jako prac w warunkach szczególnych oraz przyznanie prawa do emerytury, ewentualnie uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania oraz zasądzenie od organu na rzecz skarżącego kosztów procesu za obie instancje, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja ubezpieczonego nie zasługuje na uwzględnienie.

Spór w przedmiotowej sprawie koncentrował się na kwestii spełnienia przez C. K. przesłanek prawa do emerytury pomostowej wynikających z ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. z 2008 r. Nr 237, poz. 1656 ze zm.).

W ocenie Sądu Apelacyjnego, w powyższym zakresie Sąd Okręgowy w sposób prawidłowy ustalił stan faktyczny w oparciu o zgromadzony w sprawie materiał dowodowy, zaś w swych ustaleniach nie wykroczył poza ramy swobodnej oceny wiarygodności i mocy dowodów wynikające z przepisu art. 233 k.p.c. Chybione są zarzuty naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. (niezrozumiałe jest zresztą rozwinięcie tego zarzutu, tj. naruszenie ww. przepisu poprzez dokonanie ustaleń faktycznych sprzecznych ze stanem prawnym) oraz oparcia rozstrzygnięcia na niepełnym materiale dowodowym. Sąd Apelacyjny zaakceptował zatem w całości ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji, traktując je jak własne, nie widząc w związku z tym konieczności ich ponownego szczegółowego przytaczania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 listopada 1998 r., I PKN 339/98, OSNP 1999, nr 24, poz. 776).

Sąd odwoławczy nie w pełni podziela natomiast wywód prawny, jakiego dokonał Sąd pierwszej instancji. Trafna okazała się część zarzutów apelacyjnych naruszenia prawa materialnego, niemniej jednak rozstrzygnięcie Sądu Okręgowego ostatecznie jest prawidłowe.

Sąd Apelacyjny przypomina, że emerytury pomostowe zostały wprowadzone do polskiego prawa przez ustawę z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych (Dz. U. Nr 237 z 2008 r., poz. 1656), która weszła w życie 1 stycznia 2009 r. Emerytury pomostowe, choć są świadczeniami emerytalnymi, różnią się od „zwykłych” emerytur (wyplacanych na podstawie ustawy emerytalnej osobom, które osiągnęły powszechny wiek emerytalny) (tak: Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu wyroku z dnia 16 marca 2010 r., w sprawie K 17/09, OTK-A 2010/3/21).

Emerytura pomostowa to świadczenie przysługujące z nowego systemu emerytalnego (art. 24 ust. 2 i 3 ustawy emerytalnej) dla ubezpieczonych urodzonych po dniu 31 grudnia 1948 r. zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, którzy nie mają prawa do emerytury określonej w przepisach art. 32, art. 33, art. 39, art. 40, art. 46, art. 50, art. 50a, art. 50e i art. 184 ustawy o emeryturach i rentach FUS oraz art. 88 Karty Nauczyciela, zwłaszcza z uwagi na niespełnienie, do końca 2008 r., warunków nabycia uprawnień do tych świadczeń. Świadczenie to spełnia funkcję emerytury z tytułu obniżonego (niższego) wieku emerytalnego (art. 32 ustawy emerytalnej), a zatem zostało wprowadzone ze względu na obiektywne okoliczności szybszego niż normalnie pogarszania się,

wraz ze starzeniem się, organizmu człowieka, zdolności do wykonywania dotychczasowego zatrudnienia z uwagi na jego specyfikę, tj. szczególne warunki lub charakter pracy. Jednak – co istotne w stanie faktycznym niniejszej sprawy - w porównaniu do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym istotnie zawężono krąg ubezpieczonych - pracowników uprawnionych

do emerytury pomostowej, zasadniczo kierując się przy tworzeniu wykazów prac

w szczególnych warunkach/charakterze (załączniki nr 1-2 do ustawy o emeryturach pomostowych) kryteriami medycznymi z zakresu medycyny pracy (tak: Kamil Antonów, Marcin Bartnicki, Bartosz Suchacki, Ustawa o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych. Komentarz (komentarz do art. 24; uwagi do punktu 3), ABC, 2009, wyd. III). Rozwiązania zawarte w tej ustawie dotyczą osób objętych pracowniczym systemem ubezpieczeń społecznych i mają charakter przejściowy oraz obejmują zamkniętą liczbę określonych podmiotów (zob. uzasadnienie ustawy z dnia 19 grudnia 2008 r. o emeryturach pomostowych dostępne na internetowej stronie Sejmu, VI kadencja, nr druku: 1070).

Zgodnie z art. 32 ust. 2 u.e.r.f.u.s. za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości

dla zdrowia lub o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Rodzaje prac

w szczególnych warunkach i w szczególnym charakterze zostały określone w wykazach

A i B, których wykonywanie uprawnia do niższego wieku emerytalnego, stanowiących załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze oraz wykazach stanowiskowych wydanych na podstawie § 1 ust. 2 i 3 tego rozporządzenia.

Zgodnie z przepisem art. 3 ust. 1 ustawy o emeryturach pomostowych prace

w szczególnych warunkach to prace związane z czynnikami ryzyka, które z wiekiem mogą

z dużym prawdopodobieństwem spowodować trwałe uszkodzenie zdrowia, wykonywane

w szczególnych warunkach środowiska pracy, determinowanych siłami natury lub procesami technologicznymi, które mimo zastosowania środków profilaktyki technicznej, organizacyjnej i medycznej stawiają przed pracownikami wymagania przekraczające poziom ich możliwości, ograniczony w wyniku procesu starzenia się jeszcze przed osiągnięciem wieku emerytalnego, w stopniu utrudniającym ich pracę na dotychczasowym stanowisku. Wykaz tych prac określa załącznik nr 1 do ustawy. Z kolei pod pojęciem prac o szczególnym charakterze ustawodawca rozumie, zgodnie z art. 3 ust. 3 ustawy, prace wymagające szczególnej odpowiedzialności oraz szczególnej sprawności psychofizycznej, których możliwość należytego wykonywania

w sposób niezagrażający bezpieczeństwu publicznemu, w tym zdrowiu lub życiu innych osób, zmniejsza się przed osiągnięciem wieku emerytalnego na skutek pogorszenia sprawności psychofizycznej, związanego z procesem starzenia się. Wykaz prac o szczególnym charakterze określa załącznik nr 2 do ustawy.

Na podstawie art. 4 ustawy o emeryturach pomostowych prawo do emerytury pomostowej przysługuje pracownikowi, który spełnia łącznie następujące warunki:

1) urodził się po dniu 31 grudnia 1948 r.;

2) ma okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze wynoszący co najmniej 15 lat;

3) osiągnął wiek wynoszący co najmniej 55 lat dla kobiet i co najmniej 60 lat dla mężczyzn;

4) ma okres składkowy i nieskładkowy, ustalony na zasadach określonych w art. 5-9 i art. 11 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i co najmniej 25 lat dla mężczyzn;

5) przed dniem 1 stycznia 1999 r. wykonywał prace w szczególnych warunkach lub prace

w szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy lub art. 32 i art. 33 ustawy o emeryturach i rentach z FUS;

6) po dniu 31 grudnia 2008 r. wykonywał pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3;

7) nastąpiło z nim rozwiązanie stosunku pracy.

Ustawa o emeryturach pomostowych dopuściła odstępstwa od przesłanki wymienionej w jej art. 4 pkt 6, wskazując w art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych, że prawo do emerytury pomostowej przysługuje również osobie, która:

1) po dniu 31 grudnia 2008 r. nie wykonywała pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3;

2) spełnia warunki określone w art. 4 pkt 1-5 i 7 i art. 5-12;

3) w dniu wejścia w życie ustawy miała wymagany w przepisach, o których mowa w pkt 2, okres pracy w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3.

Warunkiem skutecznego ubiegania się o emeryturę pomostową - w świetle wykładni językowej art. 4 ustawy z 2008 r. o emeryturach pomostowych - jest legitymowanie się określonym stażem pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze

w rozumieniu ustawy o emeryturach pomostowych lub dotychczasowych przepisów przed dniem 1 stycznia 1999 r. oraz kontynuowanie pracy w szczególnych warunkach, jednakże już tylko w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych po dniu 31 grudnia 2008 r.

Mając na uwadze, że C. K. po dniu 31 grudnia 2008 r. kontynuował zatrudnienie, konieczna była ocena, czy zatrudnienie to, stosownie do art. 4 pkt 6 ustawy o emeryturach pomostowych, stanowiło pracę w szczególnych warunkach lub o szczególnym charakterze, w rozumieniu przytoczonych powyżej art. 3 ust. 1 i 3.

Przypomnieć można, że od 1 grudnia 1994 r. do 14 sierpnia 2017 r. ubezpieczony był zatrudniony w Przedsiębiorstwie (...) na stanowiskach pracownika fizycznego obróbki drewna, mistrza produkcji obróbki drewna, pracownika produkcji obróbki drewna i warsztatu. W okresie od 10 kwietnia 2017 r. do 26 kwietnia 2017 r. ubezpieczony korzystał z urlopu w firmie (...) i był wówczas zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy w Usługi (...) na stanowisku pilarza. Ubezpieczony zajmował się ręczną i maszynową ścinką drzew – ścinał drzewa na wyznaczonym obszarze w lesie, a następnie ciął to drewno na mniejsze części.

Sąd Okręgowy trafnie ustalił, że prace te odpowiadają pracom wymienionym w pkt 34 załącznika nr 1 do ustawy o emeryturach pomostowych, czyli pracom bezpośrednio przy zrywce lub ręcznej ścinie drzew przenośną pilarką z piłą łańcuchową. Sąd Apelacyjny nie podziela jednak stanowiska Sądu I instancji, zgodnie z którym z art. 4 ustawy

o emeryturach pomostowych wynika, iż dla zaliczenia do okresu pracy w szczególnych warunkach zatrudnienia w takich warunkach w okresie od 1 stycznia 1999 r. do 31 grudnia 2008 r. wymagane jest, aby co najmniej jeden miesiąc takiego zatrudnienia przypadł

przed dniem 1 stycznia 1999 r. oraz jeden miesiąc po dniu 31 grudnia 2008 r. Takiego ograniczenia czasowego nie sposób wyprowadzić ani z treści art. 4, ani z żadnego innego przepisu ustawy o emeryturach pomostowych. Stąd też, fakt, iż ubezpieczony wykonywał

po 31 grudnia 2008 r. zatrudnienie kwalifikowane na podstawie art. 3 ust. 1 i 3 ustawy

o emeryturach pomostowych jako zatrudnienie w warunkach szczególnych, powoduje, iż jego uprawnienie do przedmiotowego świadczenia oceniane może być wyłącznie przez pryzmat art. 4 tejże ustawy. Sąd I instancji błędnie analizował możliwość subsumcji ustalonego stanu faktycznego pod normę art. 49 ustawy o emeryturach pomostowych.

Należy zwrócić uwagę, gdyż do kwestii tej nie odniósł się Sąd I instancji, że problematyczna była kwestia spełnienia przez ubezpieczonego warunku z art. 4 pkt 7 ustawy, tj. rozwiązania stosunku pracy. W tym zakresie należy zwrócić uwagę, że ustawowe przesłanki do nabycia wnioskowanego przez ubezpieczonego prawa muszą być spełnione wszystkie łącznie w chwili złożenia wniosku, najpóźniej w dniu wydania decyzji przez organ rentowy. Jak wynika z wystawionego C. K. przez pracodawcę świadectwa pracy, stosunek pracy został rozwiązany 14 sierpnia 2017 r. Oznacza to,

że na dzień złożenia wniosku o emeryturę, ubezpieczony nie rozwiązał stosunku pracy. Skoro zaś rozwiązanie umowy o pracę jest ustawowym warunkiem nabycia prawa do emerytury pomostowej, to w sprawie zachowuje aktualność utrwalony w orzecznictwie pogląd, że musi być on spełniony w chwili ubiegania się o świadczenie (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 lipca 2008 r., I PK 309/07, OSNAP 2009/23-24/308 i z dnia 5 maja 2011 r., II PK 282/10, OSNP 2012/11-12/140; wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 27 marca 2012 r., III AUa 1487/11, POSAG 2012/3/99-122). O spełnieniu warunku rozwiązania stosunku pracy można zatem w rozpoznawanej sprawie mówić z dniem

15 sierpnia 2017 r. Niemniej jednak, nie było prawidłowe stanowisko organu rentowego, zgodnie z którym niespełnienie przedmiotowej przesłanki stricte na dzień złożenia wniosku wyklucza możliwość przyznania prawa do świadczenia. Rozwiązanie stosunku pracy

po złożeniu wniosku, a przed wydaniem decyzji, nie stanowi przeszkody do wydania decyzji pozytywnej dla ubezpieczonego, skutkuje jedynie "przesunięciem" daty przyznania prawa.

Przechodząc do kluczowego w niniejszej sprawie zagadnienia, tj. możliwości zaliczenia ubezpieczonemu do stażu pracy w warunkach szczególnych wymaganego

do nabycia prawa do emerytury pomostowej okresu zatrudnienia na stanowisku traktorzysty w Spółdzielni (...) w Z., należy zwrócić uwagę, że brak było podstaw

do takiej kwalifikacji, tak samo zresztą, jak brak jest podstaw do wliczania do stażu pracy

w warunkach szczególnych okresu zatrudnienia wnioskodawcy jako traktorzysty

w Państwowym (...)w N. Zakład (...).

Bez znaczenia pozostaje okoliczność, że ten ostatni okres został ubezpieczonemu zaliczony przez pozwany organ. Sąd odwoławczy orzeka bowiem w oparciu o całokształt zgromadzonego materiału dowodowego, dokonując na nowo jego własnej, samodzielnej

i swobodnej oceny, w tym oceny zgromadzonych w postępowaniu przed sądami obu instancji dowodów. Jako Sąd merytoryczny może czynić własne ustalenia, które mogą być odmienne tak od ustaleń Sądu I instancji, jak i od ustaleń organu rentowego.

Ocena okresów zatrudnienia wnioskodawcy na stanowisku traktorzysty w kontekście możliwości zaliczenia go do okresu zatrudnienia wykonywanego w warunkach szczególnych, nie może zostać dokonana w oderwaniu od przepisów wykazu A, stanowiącego załącznik

do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze

(Dz. U. z 1983 r., nr 8, poz. 43), które poszczególnym stanowiskom pracy przyznają charakter stanowiskowo - branżowy. Specyfika poszczególnych gałęzi przemysłu determinuje bowiem charakter świadczonych w nich prac i warunki, w jakich są one wykonywane, ich uciążliwość

i szkodliwość dla zdrowia. Nie można zatem swobodnie czy wręcz dowolnie, z naruszeniem postanowień rozporządzenia, wiązać konkretnych stanowisk pracy z branżami, do których

nie zostały one przypisane w tym akcie prawnym (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia

16 czerwca 2009 r., I UK 24/98, LEX nr 518067; dnia 1 czerwca 2010 r., II UK 21/10, LEX nr 619638; z dnia 19 maja 2011 r., III UK 174/10, LEX nr 901652 i z dnia 19 marca 2012 r., II UK 166/11, LEX nr 1171002).

Jak wyjaśniał Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 3 grudnia 2013 r., I UK 172/13 (LEX nr 1467147) - odnosząc się bezpośrednio do zatrudnienia na stanowisku traktorzysty – i które to rozważania Sąd Apelacyjny w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę podziela –

„o ile można się zgodzić, że prace transportowe wykonywane przez ubezpieczonego, jako kierowcę ciągników, można zaliczyć do prac w transporcie, a zatem do prac objętych działem VIII poz. 3 wykazu A, mimo że pracował on w spółdzielni rolniczej, a nie

w przedsiębiorstwie transportowym, to nie ma żadnych podstaw do potraktowania prac polowych, jako prac w transporcie. Wymienienie w wykazie A, dziale VIII pod pozycją

3 prac kierowców ciągników i kombajnów nie oznacza, że należy uznać za pracę

w szczególnych warunkach kierowanie tymi pojazdami przy jakichkolwiek zadaniach,

a nie tylko transportowych. Prace uznane za wykonywane w warunkach szczególnych,

bez względu na miejsce i rodzaj, zostały wymienione w dziale XIV zatytułowanym „prace różne”. Nie można zatem uznać, że praca kierującego ciągnikiem jest zawsze pracą

„w transporcie”, nawet jeżeli kierujący niczego nie transportuje, lecz wykonuje przy pomocy ciągnika prace polowe.

Dla zakwalifikowania pracy kierowcy ciągnika, jako wykonywanej

w warunkach szczególnych, istotne znaczenie ma to, czy była ona wykonywana w transporcie czy w ramach rolniczych prac polowych”.

Tożsame stanowisko zajął Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 15 listopada 2016 r.

(II UK 397/15, LEX nr 2177089), wskazując, iż usystematyzowanie prac o znacznej szkodliwości i uciążliwości i przypisanie ich do oddzielnych działów oraz poszczególnych stanowisk w ramach gałęzi gospodarki nie jest przypadkowe, gdyż należy przyjąć,

że konkretne stanowisko narażone jest na ekspozycję na czynniki szkodliwe w stopniu mniejszym lub większym w zależności od tego, w którym dziale gospodarki jest umiejscowione. Konieczny jest bezpośredni związek wykonywanej pracy z procesem technologicznym właściwym dla danego działu gospodarki. Oznacza to, że przynależność pracodawcy do określonej gałęzi (branży) gospodarki ma znaczenie istotne i nie można dowolnie, z naruszeniem postanowień rozporządzenia, wiązać konkretnych stanowisk pracy

z branżami, do których nie zostały przypisane w tym akcie prawnym. Nie można więc przyjąć, że istotny dla stwierdzenia wykonywania pracy w szczególnych warunkach jest wyłącznie rodzaj tej pracy, a bez znaczenia pozostaje okoliczność zatrudnienia pracownika

w określonym sektorze gospodarki. Biorąc pod uwagę treść art. 32 ust. 2 ustawy emerytalnej, zgodnie z którym za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości psychofizycznej

dla zdrowia ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia, należy przede wszystkim stwierdzić (ustalić i ocenić), czy konkretne stanowisko narażone jest na ekspozycję

na czynniki szkodliwe w różnym stopniu w zależności od tego, w którym dziale przemysłu (gospodarki) jest umiejscowione. Jeżeli bowiem uciążliwość i szkodliwość dla zdrowia konkretnej pracy wynika właśnie z jej branżowej specyfiki, to należy odmówić tego szczególnego waloru pracy wykonywanej w innym dziale gospodarki.

Przypomnieć można, że z poczynionych przez Sąd I instancji prawidłowych ustaleń faktycznych wynika, iż w okresie od 15 września 1975 r. do 30 września 1986 r. C. K. był zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy w Spółdzielni (...) w Z. na stanowisku kierowcy ciągnikowego. Spółdzielnia (...) w Z. zajmowała się świadczeniem usług dla rolnictwa. Na stanie zakładu znajdowały się wyłącznie ciągniki i sprzęt rolniczy. Ubezpieczony przez cały okres zatrudnienia wykonywał prace kierowcy ciągnika. Od marca do listopada ubezpieczony pracował przy pracach polowych, zimą zaś przy pracach transportowych, np. woził zboże lub posypywał drogi piaskiem lub solą. Sporadycznie, np. podczas żniw, ubezpieczony jeździł na kombajnie. W okresie

od 1 października 1980 r. do 31 sierpnia 1992 r. ubezpieczony zatrudniony był natomiast

w Państwowym (...) w N.Zakład (...)

na stanowisku traktorzysty. Zakres pracy ubezpieczonego był podobny jak u poprzedniego pracodawcy.

Dokonując analizy zatrudnienia ubezpieczonego na stanowisku traktorzysty przy uwzględnieniu aktualnego poglądu Sądu Najwyższego zaprezentowanego m. in. w wyrokach: z dnia 3 grudnia 2013 r., I UK 172/13, LEX nr 1467147; z dnia 13 sierpnia 2015 r., II UK 298/14, LEX nr 1797093; z dnia 5 maja 2016 r., III UK 131/15, LEX nr 2057631; z dnia 5 maja 2016 r., III UK 132/15, LEX nr 2052411; z dnia 5 maja 2016 r., III UK 121/15, LEX nr 2080883; z dnia 13 lipca 2016 r., I UK 218/15, LEX nr 2108499; z dnia 12 października 2016 r., III UK 1/16, niepubl.; z dnia 15 listopada 2016 r., II UK 397/15, LEX nr 2177089; z dnia 16 grudnia 2016 r., II UK 512/15, LEX nr 2202499; z dnia 26 stycznia 2017 r., III UK 51/16, LEX nr 2258032; z dnia 9 lutego 2017 r., III UK 66/16, LEX nr 2238701; z dnia 16 lutego 2017 r., II UK 730/15; LEX nr 2252207; z dnia 23 lutego 2017 r., I UK 43/16, LEX nr 2258058; z dnia 23 lutego 2017 r., I UK 76/16, LEX nr 2252207; z dnia 20 kwietnia 2017 r., I UK 154/16, LEX nr 2305919; z dnia 25 kwietnia 2017 r., II UK 177/16, LEX nr 2306373; z dnia 17 maja 2017 r., III UK 122 /16, LEX nr 2321922; z dnia 29 czerwca 2017 r., III UK 166/16, LEX nr 2349406; z dnia 29 czerwca 2017 r., III UK 169/16, LEX nr 233231; z dnia 31 sierpnia 2017 r., III UK 185/16, LEX nr 2390696; z dnia 5 października 2017 r., II UK 436/16, LEX nr 2390730; z dnia 18 stycznia 2018 r., I UK 522/16, LEX nr 2483355; z dnia 7 marca 2018 r., I UK 15/17, LEX nr 2488091 Sąd odwoławczy stanął na stanowisku, że sporne okresy zatrudnienia ubezpieczonego nie mogą zostać zaliczony do stażu tzw. „szczególnego”. Ubezpieczony niewątpliwie bowiem łączył wówczas wykonywanie pracy kierowcy ciągnika przy pracach transportowych oraz przy pracach polowych.

Ubezpieczony był zatrudniony w spornych okresach jako traktorzysta w zakładzie rolniczym, czyli w dziale rolnictwo (wykaz A dział X „w rolnictwie i przemyśle rolno-spożywcym”). Wykładnia językowa regulacji zawartej w wykazie A, dział VIII, poz. 3,

przy uwzględnieniu przyjętej przez rozporządzenie kwalifikacji branżowo-stanowiskowej oraz systematyki przepisów, nie pozwala - jak prawidłowo wskazał Sąd I instancji

- na kwalifikowanie a priori pracy kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych wykonujących pracę w rolnictwie jako pracy w szczególnych warunkach. Stanowiska te wymienione zostały w dziale VIII wykazu A dotyczącym prac „w transporcie

i łączności”, a nie w dziale X obejmującym prace „w rolnictwie i przemyśle rolno-spożywcym”. Nie ma przesłanek, aby z góry zakładać, że wykonywanie prac na wskazanych stanowiskach - niezależnie od branży, w której praca jest wykonywana - związane jest z taką samą szkodliwością pozwalającą na zaliczenie tego okresu jako uprawniającego do nabycia emerytury w obniżonym wieku.

Umieszczenie stanowiska kierowcy ciągnika w dziale VIII „w transporcie i łączności”, mimo ujęcia pracy kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych (poz. 3) odrębnie od pracy kierowców samochodów ciężarowych, autobusów i pojazdów specjalistycznych (poz. 2), łączy szkodliwość tej pracy nie z samym faktem prowadzenia tych pojazdów, lecz z faktem prowadzenia ich przy uwzględnieniu specyfiki „technologii” pracy w transporcie i obciążen psychofizycznych, których nie ma - jak uznał ustawodawca

- przy wykonywaniu prac na wskazanych stanowiskach w rolnictwie, gdzie dominują prace polowe. Stąd też nieuprawniona jest ocena, jakiej dokonał Sąd I instancji, a mianowicie,

iż przy wykonywaniu prac polowych ubezpieczony był narażony na ekspozycję analogicznych czynników szkodliwych i w takim stopniu, jak w przypadku pracy

w transporcie, i z tego względu, zdaniem Sądu Okręgowego, wykonywanie prac polowych przez wnioskodawcę zrównać należy w niniejszej sprawie, jeśli chodzi o ich charakter jako prac w warunkach szczególnych, z pracą kierowcy ciągnika w transporcie. Wbrew stanowisku Sądu Okręgowego nie jest porównywalne obciążenie psychofizyczne związane

z prowadzeniem ciągnika na polu przy pracach polowych z prowadzeniem ciągnika na drodze w ruchu publicznym. Niewątpliwie także i w tym pierwszym przypadku wymagana jest, tak jak przy obsłudze każdego pojazdu czy maszyny, zwiększona uwaga i koncentracja, tak by manewrowanie ciągnikiem, nie stanowiło zagrożenia dla otoczenia. Niemniej jednak, umieszczenie prac kierowcy ciągnika w Dziale Transport wskazuje, że prawodawca wyróżnił jako warunki szkodliwe te okoliczności, które strictly wiążą się z przewożeniem ludzi bądź ładunków z jednego miejsca na drugie, co nie jest istotą prac wykonywanych w polu. Także okoliczność, że np. w trakcie wykonywania oprysków do ciągnika ubezpieczonego dołączona była maszyna, w której znajdował się odpowiedni środek chemiczny, a w trakcie prac siewnych - siewnik zawierający ziarno, nie oznacza że ubezpieczony je transportował. Jak już wyżej wskazano, transportowanie oznacza przemieszczenie ludzi bądź rzeczy z miejsca na miejsce. Przemieszczanie nie jest natomiast istotą takich czynności, jak opryski czy sianie.

Sąd Apelacyjny miał na względzie stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone m. in. w uzasadnieniu wyroku z dnia 5 maja 2016 r. (III UK 132/15, LEX nr 2052411), w którym – rozważając analogiczną kwestię – Sąd ten zwrócił uwagę, że nie można tracić z pola widzenia ewolucji poglądów judykatury w kwestii możliwości odstępstwa od zasady stanowiskowo - branżowego charakteru prac w szczególnych warunkach, uprawniających do wcześniejszej emerytury. Przyjmuje się bowiem, że za wykonywaną w warunkach szczególnych należy uznać również pracę przyporządkowaną w załącznikach do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. do innego działu przemysłu niż ten, w którym jest ona świadczona, jeżeli stopień szkodliwości lub uciążliwości tego rodzaju pracy nie wskazuje żadnych różnic w zależności od branży, w której pracownik jest zatrudniony (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 lutego 2014 r., I UK 314/13, LEX nr 1439383 i z dnia 25 marca 2014 r., I UK 337/13, LEX nr 1458817). Ów wyjątek od zasady stanowiskowo - branżowego charakteru prac w szczególnych warunkach nie może być interpretowany rozszerzająco. Dotyczy on tylko tych sytuacji, gdy prace świadczone poza wskazanymi w załącznikach do rozporządzenia Rady Ministrów działach gospodarki są tożsame pod względem stopnia szkodliwości dla zdrowia z pracami wykonywanymi w branży, do jakiej zostały przypisane w wykazach A lub B.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy podkreślił, że niewątpliwie prace kierowcy ciągnika w transporcie i rolnictwie, mimo podobieństw, są różne, stąd też dla przyjęcia, iż praca kierowcy ciągnika – w realiach niniejszej sprawy w zakładzie rolnym - może być zaliczona do pracy w szczególnych warunkach w transporcie, o jakiej mowa pod poz. 3 działu VIII wykazu A, wymaga poczynienia ustaleń wskazujących na tożsamość stopnia narażenia osoby wykonującej tę pracę na ekspozycję czynników szkodliwych dla zdrowia w obydwu wymienionych branżach. Ewentualne daleko idące podobieństwo oddziaływania szkodliwych dla zdrowia czynników na organizm kierowcy ciągnika służącego do prac rolniczych oraz ciągnika używanego do świadczenia usług transportowych nie wyczerpuje jednak całego problemu możliwości kwalifikacji takiej pracy jako pracy w szczególnych warunkach. Trzeba bowiem pamiętać, że prace w narażeniu na szkodliwe czynniki powinny być wykonywane stale i w pełnym wymiarze czasu. O ile w przypadku przedsiębiorstw transportowych przewozy stanowią przedmiot ich działalności i są świadczone w sposób ciągły przy użyciu pojazdów będących na wyposażeniu firmy, o tyle sposób wykorzystywania przez podmioty trudniące się rolnictwem rozlicznych pojazdów służących do wykonywania prac rolniczych jest odmienny. Dla podmiotów tych przedmiotem ich działalności jest zasadniczo produkcja roślinna lub zwierzęca. Powstaje zatem pytanie, jakie zajęcia wypełniały czas pracy kierowców tych pojazdów w czasie, gdy nie wykonywali oni prac polowych. Jeśli bowiem zakład pracy nie zajmował się - poza obsługą produkcji roślinnej lub zwierzęcej - świadczeniem usług przewozowych,

to sporadyczne, pojedyncze wyjazdy w trasę ciągnikiem nie oznaczają wykonywania pracy w szczególnych warunkach stale i w pełnym wymiarze czasu.

Ponadto, jak podkreślił Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 12 października 2016 r., III UK 1/16, pracą w szczególnych warunkach jest praca kierowcy ciągnika, a nie praca traktorzysty. Takie połączenie różnych stanowisk, czyli kierowcy ciągnika i traktorzysty nie jest zasadne, bo wspólnym mianownikiem nie musi być ciągnik rolniczy (nazywany także traktorem). Ciągniki z wykazu A, dział VIII, poz. 3 to nie są zasadniczo ciągniki rolnicze. Nie każdy ciągnik w transporcie to traktor. Podobnie, gdy chodzi o kombajn umieszczony w wykazie A obok ciągnika, bo kombajny rolnicze to nie są pojazdy służące do transportu towarów ani do przewozu ludzi. Natomiast traktor (ciągnik rolniczy) może służyć do transportu, jednak konstrukcyjnie (technicznie) nie jest to jego zasadnicze przeznaczenie. Zgodnie z ustawą z dnia 1 lutego 1983 r. Prawo o ruchu drogowym, ciągnik rolniczy to pojazd silnikowy skonstruowany do używania łącznie ze sprzętem do prac rolnych, leśnych, ziemnych lub ogrodniczych; ciągnik taki może być również przystosowany do ciągnięcia przyczep (definicja z art. 4 ust. 1 pkt 16). Konstrukcja ciągnika rolniczego uwzględniała więc prace z maszynami do prac rolnych i to była jego zasadnicza funkcja. Traktorzysta pracował w polu lub w obrębie gospodarstwa rolnego. Ciągnik rolniczy nie był przeznaczony do dalszych wyjazdów i do transportu. Używano do tego w pierwszej kolejności właściwych samochodów, bo te były sprawniejsze komunikacyjnie (transportowo) i nie były tak wolne jak ciągniki rolnicze. Chodzi więc o samochody z wykazu A, dział VIII, poz. 2. Obok nich są ciągniki (poz. 3), przeznaczone do transportu, które nie były samochodami i nie musiały być też ciągnikami rolniczymi. Prócz samochodów ciężarowych i ciągników rolniczych były też ciągniki drogowe o specjalnej budowie i przeznaczeniu, służące do przewożenia ładunków i pojazdów po drogach publicznych. Kierowcy ciągników rolniczych (traktorzyści) stanowili niemałą grupę pracowników zatrudnionych w zakładach rolnych lub spółdzielniach, w tym świadczących usługi dla rolnictwa (Państwowe Gospodarstwa Rolne, Spółdzielnie Kółek Rolniczych, Rolnicze Spółdzielnie Produkcyjne). Gdyby praca traktorzysty miała swoje uzasadnienie jako praca w szczególnych warunkach, to niewątpliwie tak ująłby ją pracodawca w rozporządzeniu. Wówczas w pierwszej kolejności odpowiedni zapis znalazłby się w dziale X wykazu A, dotyczącym rolnictwa i przemysłu rolno-spożywczego. Pracodawca nie uznał jednak pracy traktorzysty jako pracy w szczególnych warunkach.

Podsumowując, o ile można się zgodzić, że prace transportowe wykonywane przez wnioskodawcę jako kierowcę ciągnika - bo nie ulega wątpliwości, że wykonywał również i takie prace - można zaliczyć do prac w transporcie, a zatem do prac objętych działem VIII poz. 3 wykazu A - mimo że pracował on w zakładzie rolniczym, a nie w przedsiębiorstwie transportowym - o tyle nie ma podstaw do potraktowania prac polowych jako prac w transporcie.

W tym miejscu podkreślić trzeba, że niezbędną cechą pozwalającą na uznanie danego zatrudnienia za wykonywane w szczególnych warunkach w rozumieniu rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r. jest wykonywanie pracy stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku. Stanowi o tym przepis § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z 7 lutego 1983 r., wskazując przez to, że intencją ustawodawcy było zawężenie zakresu okresów szczególnych tylko do tych okresów zatrudnienia, w których praca w warunkach szczególnych była faktycznie wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy.

Zaznaczyć trzeba, że tylko okresy wykonywania zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy kreują i wypełniają weryfikowalne kryterium uznania pracy o cechach znacznej szkodliwości dla zdrowia lub znacznego stopnia uciążliwości, lub wymagającej wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Taki sam warunek odnosi się do wymagania stałego wykonywania takich prac, co oznacza, że krótsze dobowo (nie w pełnym wymiarze obowiązującego czasu pracy na danym stanowisku), i nie stałe świadczenie pracy wyklucza dopuszczalność uznania pracy za świadczoną

w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wskutek niespełnienia warunku stałej znacznej szkodliwości dla zdrowia lub stałego znacznego stopnia uciążliwości wykonywanego zatrudnienia (vide: wyrok SN z 19 września 2007 r., III UK 38/07, OSNP 2008/21-22/329).

Warto przywołać tezę wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 czerwca 2011 r., I UK 393/10, LEX nr 950426, która stanowi, iż: „Praca w szczególnych warunkach to praca wykonywana stale (codziennie) i w pełnym wymiarze czasu pracy (przez 8 godzin dziennie, jeżeli pracownika obowiązuje taki wymiar czasu pracy) w warunkach pozwalających na uznanie jej za jeden z rodzajów pracy wymienionych w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego oraz wzrostu emerytur i rent dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze”.

Nie jest dopuszczalne uwzględnianie do okresów pracy w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wykonywanej stale i w pełnym wymiarze czasu pracy, wymaganych do nabycia prawa do emerytury w niższym wieku emerytalnym, innych równocześnie wykonywanych prac w ramach dobowej miary czasu pracy, które nie oddziaływały szkodliwie na organizm pracownika. Stanowisko takie wyraził Sąd Najwyższy m. in. w wyroku z dnia 4 czerwca 2008 r. (II UK 306/07, OSNP 2009/21-22/290) oraz w wyroku z dnia 3 grudnia 2013 r. (I UK 181/13, LEX nr 1467148).

Skoro zatem C. K. wykonywał prace kierowcy ciągnika zarówno polegające stricte na transporcie, jak i prace polowe, nie można uznać, w świetle przytoczonej argumentacji, jakoby stale i w pełnym wymiarze czasu pracy świadczył pracę na stanowisku kierowcy ciągnika – w transporcie.

Reasumując, uwzględnienie w wykazie A, dziale VIII pod poz. 3 prac kierowców ciągników, kombajnów lub pojazdów gąsienicowych nie oznacza, że należy uznać za pracę w szczególnych warunkach kierowanie tymi pojazdami przy jakichkolwiek innych zadaniach (rodzaju pracy) niż zadania transportowe. Prace uznane za wykonywane w warunkach szczególnych bez względu na miejsce ich wykonywania i rodzaj zostały wymienione w dziale XIV zatytułowanym „prace różne”. Inne działy wykazu obejmują wymienione w nich prace w powiązaniu z rodzajami zakładów pracy lub ich częściami. Nie można uznać, że praca traktorzysty jest zawsze pracą „w transporcie”, także wówczas, gdy kierujący niczego nie transportuje, lecz wykonuje przy pomocy ciągnika rolniczego prace polowe (np. sieje, orze, nawozi, spulchnia glebę itp.).

Odmowa zakwalifikowania, jako wykonywanej w szczególnych warunkach, pracy traktorzysty (kierowcy ciągnika rolniczego) w trakcie prac polowych, a nie w transporcie, odpowiada rozumieniu tych przepisów przedstawionemu już wcześniej w orzecznictwie Sądu Najwyższego i podzielanemu przez Sąd Apelacyjny.

Może ona znajdować również potwierdzenie w zmianie stanu prawnego. Praca traktorzysty w rolnictwie była zaliczana do pracy w pierwszej kategorii zatrudnienia na podstawie przepisów rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 10 września 1956 r. w sprawie zaliczania pracowników do pierwszej kategorii zatrudnienia (Dz. U. Nr 39, poz. 176 ze zm.). Stanowisko to było wymienione w dziale XVII - "rolnictwo i leśnictwo" załącznika do tego rozporządzenia. Nie znalazło się ono już natomiast w wykazie stanowiącym załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 4 maja 1979 r. w sprawie pierwszej kategorii zatrudnienia (Dz. U. Nr 13, poz. 86 ze zm.), które weszło w życie z dniem 1 stycznia 1980 r. i uchyliło powołane rozporządzenie z 1956 r. (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 15 listopada 2016 r., II UK 397/15).

Mając na względzie powyższe rozważania, jako okres pracy w szczególnych można by zakwalifikować zatrudnienie ubezpieczonego do końca 1979 r., tj. od 15 września 1975 r. do 31 grudnia 1979 r., jak również okresy zimowe (od grudnia do lutego), podczas których - jak wynikało z materiału dowodowego, nie wykonywał on prac polowych, ale jedynie prace transportowe polegające np. na przewożeniu zboża czy też posypywaniu dróg piaskiem

lub solą. Suma powyższych okresów (4 lata, 3 miesiące i 17 dni do końca roku 1979 oraz okresy zimowe - łącznie 3 lata i 1 miesiąc) nadal nie dawałaby jednak ubezpieczonemu wymaganych 15 lat stażu pracy w warunkach szczególnych.

Nie ulega również wątpliwości, że praca na stanowisku traktorzysty nie jest pracą w warunkach szczególnych w rozumieniu art. 3 ust. 1 i 3 ustawy o emeryturach pomostowych, Nie została ona bowiem wymieniona w załączniku nr 1 i 2 do tejże ustawy.

W tym stanie rzeczy, nie znajdując podstaw do uwzględnienia apelacji ubezpieczonego i uznając wyrok Sądu I instancji za prawidłowy, Sąd Apelacyjny oddalił apelację C. K. na podstawie art. 385 k.p.c., jak w sentencji wyroku.

SSA Grażyna Czyżak SSA Lucyna Ramlo SSA Daria Stanek